

Úvod do studia RJ

Renée Grenarová

I. ročník

3-leté bakalářské studium

podzimní semestr

přednáška - 1 hodina týdně (ZK)

Přednáška má studentům poskytnout obecnější vědomosti a širší teoretickou bázi pro poznání jazyka jako společenského jevu, z nichž při dalším studiu jazyka budou vycházet.

1. Jazykověda - věda o lidském jazyce. Předmět jazykovědy (lingvistiky), místo lingvistiky v systému věd, základní lingvistické disciplíny, pomezí lingvistické disciplíny, meziorbové vztahy lingvistiky (k sémiotice, kybernetice, matematice a teorii informace, k filozofii, literární vědě a estetice), lingvistika a filologie. Rusko-česká terminologie – průběžně v semestru k danému tematickému celku.
2. Vznik a vývoj jazyka. Teorie vzniku a vývoje jazyka. Ontogeneze a fylogeneze jazyka.
3. Klasifikace jazyků světa. Typologická, genealogická, geografická a sociolingvistická klasifikace, základní parametry pro rozlišení jazyků.
4. Jazyk a lidská společnost. Jazyk jako sociální jev. Jazykové společnosti, jazyk jako společenská instituce, normy v lidské společnosti a jazykové normy, jazykový úzus mluvený a psaný, kodifikace jazykové normy.
5. Jazyk a komunikace. Podstata a různé podoby komunikace. Ostenze, znak (definice znaku u Ch. S. Peirce, definice znaku u F. Saussura, Peirceova klasifikace znaků), sémiotika (syntaktika, sémantika, pragmatika, jazykový znak a jeho komunikativní funkce).
6. Jazyk a komunikace. Podstata a různé podoby komunikace. Jazyk a myšlení. Jazyk a řeč. Obecné schéma jazykové komunikace, základní jazykové funkce podle K. Bühlera, funkce informativní a kognitivní, funkce emotivní, funkce výzvolá, funkce kontaktoá, funkce estetická, funkce metajazyková, řečové (mluvní, promluvoé) akty. Místo jazyka v duševní činnosti člověka, univerzalistické a deterministické pojetí, Sapirova-Whorfova hypotéza.
7. Jazykový systém a jeho realizace. De Saussurova dichotomie *langue - parole*, pojetí langage u de Saussura, substance a forma v jazyce podle de Saussura, strukturalistické pojetí systému, struktury a inventáře, vztahy paradigmatické a syntagmatické, centrum a periférie systému, pojetí jazykových rovin (úrovni), jazyk jako systém systémů, kompetence a performance u N. Chomského.
8. Fonetika a fonologie, jejich předmět. Základní fonologické pojmy, prozodické prostředky jazyka, transkripce a transliterace.
9. Morfologie. Předmět morfologie (tvarosloví), morfonologie, morfologická sémantika (významosloví), gramatické kategorie, gramatické kategorie vyššího řádu, gramatické kategorie nižšího řádu, kategorie jmenné, kategorie slovesné.
10. Lexikologie. Lexikální systém jazyka. Disciplíny zabývající se slovní zásobou jazyka, tj. lexikálním systémem (lexikologie, sémaziologie, onomaziologie, etymologie, onomastika, frazeologie).
11. Syntax (skladba). Předmět syntaxe, základní syntaktické jednotky, syntaktické vztahy, způsoby a prostředky jejich vyjadřování. Definice věty. Větná skladba. Typologie věty.
12. Textová rovina. Pojem koherence textu. Aktuální větné členění. Výpověď.

Požadavky ke zkoušce:

- 1) **Předložení ročníkové práce na zadané téma. Téma bude zadáno a zveřejněno na IS 1. listopadu 2005** spolu s Pokyny pro vypracování ročníkové práce + Pokyny k formální úpravě textu (Práce bude po formální stránce splňovat požadavky kladené na diplomovou práci, tj. obsahové rozvržení a formální uspořádání, rozsah 15 stran vlastního normovaného textu, tj. bez příloh, bibliografie a seznamu pramenů a literatury).
Termín odevzdání: nejpozději do 5. ledna 2005.
- 2) Zvládnutí odborné rusko-české terminologie – prověření formou testu v den konání ústní části zkoušky.
- 3) Zvládnutí tematických okruhů z přednášek – viz výše.
- 4) Zvládnutí tematických okruhů pro samostatnou přípravu (tyto okruhy tvoří náplň volitelného předmětu Seminář z úvodu do studia I (RJ2BP_USS.).

Tematické okruhy pro samostatnou přípravu

1. Základní metodologické přístupy k jazyku. Diachronie a synchronie. Diachronní a synchronní popis jazyka. Rusko-česká terminologie – průběžně v semestru k danému tematickému celku.
2. Vznik a historický vývoj písma. Klínové písmo. Hieroglyfické písmo. Fénické písmo.
3. Vznik a historický vývoj písma. Řecké písmo. Římské písmo. Latinkové písmo.
4. Vznik a historický vývoj písma. Slovanské písmo. Vynález knihtisku. Jiné druhy a typy písma.
5. Jazyky v kontaktu. Idiolekt a dialekt.
6. Projevy kontaktu jazyků, typy jazykových situací.
7. Slavistika a její předmět bádání, význační představitelé oboru. Indoevropská jazyková rodina a slovanské jazyky.
8. Typologie – charakteristika a způsob dělení slovanských jazyků. Upřesnění současné situace v rámci slovanských jazyků (místo, počet mluvících atd.).
9. Ruština a východoslovanské jazyky. Východoslovanské společenství. Charakteristické znaky v rámci východoslovanských jazyků.
10. Vliv ruštiny na slovanské jazyky, vliv ruštiny na češtinu (konkrétní příklady).
11. Vliv jiných jazyků na ruštinu v různých vývojových fázích ruštiny. Vliv řečtiny na ruštinu a porovnání s češtinou, vliv latiny v porovnání s češtinou, vliv turkotatarských jazyků.
12. Vliv jiných jazyků na ruštinu v různých vývojových fázích ruštiny. Vliv němčiny, francouzštiny, angličtiny, italštiny a dalších evropských jazyků na ruštinu (konkrétní příklady v lexikální rovině).
13. Mimojazyková komunikace. Řeč těla.

Literatura

- ČEJKA, M. - LOTKO, E. *Jazyk a jazykověda*. Praha: SPN, 1976 (a mladší vyd.).
- ČEJKA, M. Úvod do studia jazyka (pro bohemisty). Brno: MU PedF, 1992 (1996).**
- ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda. Přehled*. Praha: Pražská imaginace, 1994.
- ČERMÁK, F. *Základy lingvistické metodologie*. Praha: Karolinum, 1997.
- ČERNÝ, J. *Dějiny lingvistiky*. Olomouc: Votobia, 1996.
- ČMEJRKOVÁ, S. – DANĚŠ, F. – KRAUS, J. – SVOBODOVÁ, I. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha: Academia, 1996.
- EISNER, P. *Chrám a tvrz. Kniha o češtině*. Praha: lidové noviny, 1992.
- ERHART, A. Základy jazykovědy. Praha: SPN, 1984 (1990 a mladší vyd.).**
- NEBESKÁ, I. *Úvod do psycholingvistiky*. Praha: H+H, 1992.
- PALEK, B. Základy obecné jazykovědy. Praha: SPN, 1989 (a mladší vyd.).**
- SALZMANN. *Jazyk, kultura a společnost. Úvod do lingvistické antropologie*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1997.

SAUSSURE, F. de. *Kurs obecné lingvistiky*. Praha: Academia, 1989.
Sgall, P. a kol. *Cesty moderní jazykovědy*. Praha, 1964.
SGALL, P. – HAJIČOVÁ, E. – BURÁNOVÁ, E. *Aktuální členění věta v češtině*. Praha: Academia, 1980.
SKALIČKA, V. *Úvod do jazykovědy*. Praha, 1963.
Kol. *Jazyky světa*. Bratislava, 1983
+ další odborné texty